

מוסדות
**דרכי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייס שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

חן עם לבדד ישכון

הלכה

ובחוקותיהם לא תלכו

פרשת אחרי – קדושים תשפ"ג

שנה כ"ד – קובץ י"ט [תת"ט]

יו"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י

מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של

מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109

ירושלים

המען למכתבים:

ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת אחרי - קדושים ובחוקותיהם לא תלכו

**"וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
אני ה' אלקיכם, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו
וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו
ובחוקותיהם לא תלכו" (י"ח א'-ג').**

**"ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל
אלה עשו ואקוץ בם" (כ' כ"ג).**

א

באלו עמים ובאלו חוקות הוזהרנו

נחלקו רבותינו הראשונים בפירוש אזהרה זו שלא ללכת בחוקות הגוי, אם חוקות
הגויים כולם בכלל האזהרה, או רק מקצת הגויים, ובאלו חוקים מחוקות הגויים הוזהרנו
הכתוב שלא לילך בהם.

הנה שיטת בעל היראים (מצוה שי"ג ובדפוס אחר מצוה פ"ח) שאין אזהרה זו
כוללת אלא ההליכה בחוקות שבעה עממין שישבו מלפנים בארץ כנען ובחוקות ארץ
מצרים, וז"ל:

**"וכאשר הזהיר הכתוב על מעשה שבעה אומות וחוקותיהם כך הזהיר על מעשה
מצרים וחוקותיהם, שהרי הוקשו זה לזה דכתיב 'כמעשה ארץ מצרים לא תעשו
וכמעשה ארץ כנען' וגו'" עכ"ל.**

ודבריו מבוססים על לישנא דקרא דכתיב בהאי פרשתא **"ולא תלכו בחוקות הגוי
אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו ואקוץ בם"**, הרי האיסור הוא לילך בחוקות
יושבי ארץ כנען מלפנים שעשו כן, ומאס ה' בם ונתן ארצם נחלה לישראל עמו, וכן הוא
אומר **"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו" וגו'.**

ובחוקותיהם לא תלכו

ובחינוך (מצוה רס"ב) הוסיף עוד וכלל במצוה זו כל העמים עובדי האלילים, דבכלל חוקות הגוי הם, וזה לשונו שם:

"שלא ללכת בחוקות האמורי וכן בחוקות הגוים, שנאמר 'ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם' והוא הדין לכל שאר הגוים, כי הענין מפני שהם סרים מאחרי השם ועובדין עבודה זרה".

ושיטת הרמב"ם (הל' עבודת כוכבים פי"א ה"א) דכל האומות כולם בכלל מצוה זו, דציוה הכתוב שיהא ישראל מובדל ומופרש מן העמים ומנהגיהם, וכמשמע מדבריו שכתב:

"אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים, ולא מדמין להן לא במלבוש ולא בשער וכיוצא בהן, שנאמר 'ולא תלכו בחוקות הגוים', ונאמר 'ובחוקותיהם לא תלכו', ונאמר 'השמר לך פן תנקש אחריהם', הכל בענין אחד הוא מזהיר שלא ידמה להן, אלא יהיה הישראלי מובדל מהן וידוע בלבושו ובשאר מעשיו, כמו שהוא מובדל מהן במדעו ובדעותיו, וכן הוא אומר 'ואבדיל אתכם מן העמים'".

הרי לן איפוא דלא נתייחדה אזהרה זו בשבעה עממין ובעובדי אלילים דוקא, אלא להבדיל ישראל מן העמים ומכל חוקות הגוי, וכן רווחת השיטה בדברי כמה מרבתינו הראשונים שאפילו חוקות הישמעאלים שאינם עובדי ע"ז אסורים (עי' תשובות הרשב"א ח"א ס' שמ"ה, שו"ת הריב"ש ס' קנ"ח, תשב"ץ ח"ג ס' צ"ג וקל"ג) וכן פסק בשו"ע (יו"ד ריש ס' קע"ח), עיי"ש.

נמצא דג' שיטות הן בפירוש זה הגוי שאסרה תורה לילך בחוקיו.

ושתי שיטות הן במהות חוקי העמים שהוזהרנו עליהם, דהנה בספר יראים שם כתב וז"ל:

"אפילו אינם עבירות, אלא מעשיהם וחוקותיהם שהורגלו לעשות לשם תורה שלהם, הזהירה תורה עליהם".

ומדבריו נשמע דלא אסרה תורה אלא חוקי דת ועניני הפולחן שעושין העמים משום ציווי דתיהם, דאין לנו לעשות תורתנו השלימה כתורתם התפילה, אולם כל שאינו לפולחן דתם אינו אסור. ומאידך, דברי הרמב"ם ברור מללו דכל חוקי העמים

ובחוקותיהם לא תלכו

ומנהגיהם בכלל אזהרת התורה, לפי שיש לו לישראל להבדל מן העכו"ם בכל עניניו, ולהיות מופרש מהם וממנהגם אף בלבוש ושיער וכיו"ב.

עוד חידש לן היראים בדבריו דמשהוקבעו הלכות אלו ע"י חכמים, שמצאו וקבעו לאסור כמה וכמה ממנהגי העמים והליכותיהם, שוב אין לגרוע או להוסיף עליהם לפי מנהג העמים בכל דור ודור, וז"ל שם:

"וחכמים פירשו מה המעשים וחוקים שהורגלו לעשות לשם תורה שלהם, בשבת בפ' במה אשה יוצאה, ובתוספתא דשבת מונה כל מה שהיתה קבלה ביד חכמים שהיו מחוקותיהם, ואין להוסיף עליהם".

ואף זו שלא כדברי שאר פוסקים, וכדמשמע מדברי הרמב"ם והשו"ע דאזהרה תמידית היא, שלא להיות עושין כמעשה העמים, אלא מובדלין ומופרשין מהם בדעותיהם ובמנהגיהם, וכל שמנהג העמים עתה כן הוא, יש להם לישראל ליבדל מהם ומהמונם.

אכן הב"ח שם הכריע להלכה, דאותן שקבעו חכמים ופירשו בדבריהם [בפרק במה אשה ובתוספתא דשבת וביתר מקומות] לאסור משום חוקות העמים, "אע"פ שאין הגוים נוהגין עכשיו בהם במקצת מקומות, אסור לישראל לנהוג בהם, דכיון שכבר היה קבוע חוק זה לשם תורה שלהן, נראה כמודה להן ולתורתן, אם נוהג כאותן מנהגים שהיה חוק מקדם", ויש לו לאיש ישראל להיות נבדל ממנהגי הגוים שנתחדשו בכל הזמנים ולייחד עצמו במלבוש מנהג ודיבור [ועיי' עוד בזה בשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"א סי' ל') מש"כ בענין מלבושי הגוים].

ברם, דברי המאירי בשמועה זו נראין כדרך הממוצעת בין אלו השיטות, דהנה כתב (סנהדרין נ"ב ע"ב) במהות איסור זה:

"אע"פ שעיקר מניעת הליכה בחקות עובדי האלילים אינה אלא לענין שרשי ע"ז, שלא יתדמה להם במלבושיהם המיוחדים להם ובתספורת שערם, ובשאר דברים המיוחדים לכומריהם, ובבנין היכלות כשלהם, עד שיחשוב הרואה עליו שהוא משלהם, אעפ"כ הדבר מתפשט מדברי סופרים בהרבה דברים שאינם ממין זה, כדי שיתרחקו מהם ומאליליהם ולא ימשכו אחריהם מזו לזו".

ובחוקותיהם לא תלכו

הרי לן דנקיט דעיקר איסור תורה אינו אלא גבי הליכותיהם ומנהגיהם משום דתם ואמונתם, ומ"מ הוסיפו חכמים וכללו באיסור זה כל עניין הדמיון להם ולהמונם, כדי שלא ימשכו לטעות אחריהם ואחר אמונתם.

ב

אם כל מנהגן שאין לו סמך בתורה בכלל האיסור

ולהלכתא נחלקו הרמ"א והגר"א בזה האיסור, הנה הרמ"א (שם) העתיק לדברי מהרי"ק (שורש פ"ח, וכו' ה"ה שי' הר"ן ע"ז ב' ע"ב ברי"ף) ד"כל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשם פריצות, וכגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים [עיין ברכות (כ' ע"א) "רב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא, סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה וכו'", ובפי' הערוך (ע' כרבלתא) דכרבלתא היינו בגד אדום, והיינו טעמא דקרעיה]. והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר, דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי, ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם, אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שדרך שכל מי שהוא רופא מומחה, יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן, מותר ללבושו, וכן שעושין משום כבוד או טעם אחר מותר, לכן שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי", ומבואר בדבריו דלא אסרה תורה אלא בב' פנים, הא' אם נהגו מנהג זה משום פריצות, והב' אם עשו כן לשום עבודת כוכבים, וכאותן המנהגים שאין בהם טעם דיש לחוש לזה.

אולם הגר"א בביאורו שם כתב להוכיח דב' חוקים הם, היינו, חוקים שנהגו לשום עבודת כוכבים, אלו אסורין אף כשנתפרש יסודם בתורה, ושאר כל חוקיהם שנהגו, אף אם טעם יש בהם, מ"מ חוקת הגוי הם, ואינו מותר אלא דוקא בדכתיבא באורייתא, והעניין שסמכו עליו הראשונים הנ"ל, דכל מנהג שיש בו טעם יש להתיר, וכהא דשורפין על המלכים, זה אינו, דלא שרינן ענין זה דשריפה לכבוד, אלא משום דכתיבא באורייתא וכדילפינן (סנהדרין נ"ב ע"ב) מקרא דכתיב (ירמיה ל"ד ה') "ובמשרפות אבותיך וכו'", דדרך היה לשרוף על המלכים בגדיהם וכלי תשמישן, ולכך אין בזה משום חוקות הגויים, אולם אותן הדברים שלא מצינו להם סמך מן התורה, אף אם יש בהם טעם אין למדין מן העמים ואסור.

ובחוקותיהם לא תלכו

ומן הנראה דהרמ"א והגר"א יש להם בית אב בדברי רבותינו הראשונים, דהנה הר"ן (סנהדרין שם) והרי"ד (ע"ז י"א ע"א) פירשו בב' פנים מה שאמרו שם בגמ' "כיון דכתיב באורייתא לאו מינייהו גמרינן", דכיון שנזכר דין זה בתורה שוב אין בהם משום חוקות הגוי, דקדמה מנהגנו למנהגם ומותרים אנו באלו [וסייעתא היא לדברי הגר"א ז"ל, דכל כה"ג אין בו משום חוקות הגוי], ועוד, דכל שנזכר הדומה לו בתורה ה', שוב אי"ז כחוק טפל שאין בו טעם, דמשצוותה תורה על אותו הדבר ע"כ דטעם וסיבה יש בו, וכל שיש בו טעם אין בו חשש ושוב אינו אסור [וסייעתא היא לדברי המהרי"ק והרמ"א, דיש לחוש לע"ז רק במקום שלא נראה בו טעם], ודו"ק.

ובדעת הגר"א שפירש דכל שלא נמצא מקור וסמך למנהגם מן התורה, הרי הוא באיסור הליכה בחוקותיהם, כתב בחכמת אדם (כלל פ"ט א') דאסור להעמיד אילנות בבית הכנסת בחג השבועות כמו שכתבו האחרונים, כיון שכך נהגו בחג שלהם [והביא מקור לשיטת הגר"א מתוס' בע"ז י"א ע"א ד"ה ואי], הרי אף שידענו טעם לזה המנהג, וכמש"כ הפוסקים [ראה להלן] שהוא זכר להר סיני, מ"מ כיון שאין לו רמז וסמך מן התורה, יש לחוש שעובר בזה בלאו דהליכה בחוקותיהם. אכן המג"א (תצ"ד סק"ה) הביא המנהג להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים, זכר לכך שבעצרת נידונים על פירות האילן, נמצא דהרמ"א והגר"א לשיטתייהו אזלי.

ברם, זאת למודעי דאף אליבא דהגר"א, לא אמרו לאסור כלים ומכשירים שפיתחו חכמי אומות העולם, לעזר ולסיוע להאדם במלאכתו ובמציאות חייו, וכן הוא מפורש בתורת כהנים "יכול לא יבנו בנינות ולא יטעו נטיעות כמותם, ת"ל 'ובחוקותיהם לא תלכו', לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם ולאבות אבותיהם", דכל כה"ג אין בו משום חוקות הגוי, וכן הלשון מדויק דחוקה היינו מנהג, כאותן שאסרו חכמים, וכגון מנהגם זה שהיו שורפין על המלכים, דאין באלו טעם ותועלת במציאות החיים והנהגת האדם, כי אם מנהג מובהק שנהגו האומות ומטעמים הנ"ל, באלו לבדם פליגי הרמ"א והגר"א אם אסרתם תורה אם לאו, אולם אלו המעשים שענינם בהשתמשות לסייע במלאכת האדם ולהקל מעליו, ואינם מנהג ודין, פשיטא דאין בהם איסור הליכה בחוקות הגוי, ויתירה מזו כתב הגר"א שם, דכל שהיו בג"א עושין לולי מנהג הגויים, ולא בשל מנהגם יעשו כן, אין בו איסור כלל, עיי"ש.

וראה שם ברמ"א שכ' לדון לפי"ז, במה שנהגו שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן [וכיו"ב לפקדי השלטון וחיילות המלכות

ובחוקותיהם לא תלכו

וכדו' [ופסק להתיר אחר שיש בזה סברא וטעם, ואף זו ניהא משום שיש בזה חוק וטעם, אולם אלו שעניינם להקל בחיי האדם פשיטא דשרי, וכמש"כ, ובדעת הגר"א יש לדון אם כה"ג שעושין לבוש מיוחד יש בו איסור, ואפשר דאף זו סמך ושורש יש לה בתורת ה', וכדחזינן שציוותה תורה שיהיו הכהנים מיוחדים ומובדלים בבגדיהם לכבוד ולתפארת, אף דוודאי יש להבדיל בין הקודש ובין החול, ויל"ע.

ג

מנהג הכתוב בתורה ועשאוהו פולחן לדתם

כתבו התוס' (ע"ז י"א ע"א ד"ה ואי) דאף אותן המנהגים דכתיב באורייתא, דתו לאו מינייהו גמרינן, מ"מ אם עשאוהו האומות חוק ופולחן לדת שלהם, יש לאסור, דומיא דמצבה כשהיו מקריבין עליה אבותינו היתה אהובה לפניו, אולם משעשאוהו האמוריים חוק לעבודת כוכבים שנאה והזהיר עליה, דכתיב (דברים ט"ז כ"ב) "לא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלקיך", ש"מ כל שנעשה פולחן לדת העמים אסור.

ומ"מ נראה פשוט דאין דברי התוס' אמורין, אלא באותן שלא ציוותה עליהם תורה לעשותן, דבאלו אף אם יעשו העכו"ם פולחן לע"ז שלהם לא ישתנה אף קוצו של יו"ד ממצות התורה, וכהא שציוותה תורה להתפלל אליו ית' בכל יום, דהגם שעשו עובדי האלילים מנהג בעצמן להתפלל לאלהיהם, מ"מ אנו נוסף חיל ואומץ לישא ליבנו אליו בתפלה כמצותו שציוונו, ולא דיברו התוס' אלא במה שאין בו מצוה כשריפה על המלכים ופשוט.

והנה בשבת (ס"ז ע"א) אמרו ד"כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי", וכן נפסק בשו"ע (או"ח סי' ש"א סכ"ז) דכל דבר העשוי לרפואה אין בו משום דרכי האמורי [והיינו היכא דמוכחא מילתא דלרפואה עבידי].

ובב"מ (כ"ז ע"ב ד"ה כיס) הוסיפו התוס' עוד כיוצ"ב, דלאו במידי דרפואה דוקא הוא דשרי, אלא אף בדבר שיש בו הצלת ממון יש להתיר, דלגבי דברים שאינם עשויין להשאיל ולהשכיר אמרו "כיס וארנקי וטבעת לא משאלי אינשי, כיס וארנקי משום דמסמני, וטבעת משום דמזדייף", ותמהו התוס' על אתר דהא כל כה"ג כתיב "לא תנחשו", וכתבו לתרץ מדאמרו בשבת דכל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, ה"ה כל כה"ג דעבדי אינשי להצלת הממון.

ובחוקותיהם לא תלכו

ומדבריהם נשמע תרתי, חדא דהצלת ממון כהצלת הגוף ומדהותר בזה הותר בזה, ועוד, מה שהשוו זה הלאו דבחוקותיהם לא תלכו ללאו דלא תנחשו, לעשותן כאחד לומר שכל שהתירו בזה הותר בזה. ובאמת כבר נראה כן מדברי הרמב"ם, דכלל בדבריו בהל' עכו"ם כל אלו הלאוין דלא תנחשו, לא תעוננו, לא תקיפו פאת ראשכם, לא תלכו בחוקות הגוי, הרי שכל אלו מהותן ועניינן אחד, והרי הם כענפי אילן אחד ויש ללומדם זה מזה.

ד

לנהוג בחוקותיהם פעם אחת

הנה בפירוש הר"י פרלא לרס"ג (ל"ת י"ב) הביא מש"כ האבן עזרא במהות זה הלאו, וז"ל "ובחוקותיהם לא תלכו, שלא ירגיל אדם ללכת בדרך הזה עד שיהיה לו חוק" [ונראה דנחית לפרש כן, משום לישנא דקרא דכתיב ביה "לא תלכו", שהוא לשון הליכה והרגל, ומקרא מפורש הוא "אם בחוקתי תלכו", וש"מ על הרגל שבדרכיהם הזהיר הכתוב], וכתב לדייק מדבריו דליכא איסורא דאורייתא אלא היכא שמרגיל א"ע בחוקותיהם, אולם הנהוג פעם אחת כחוק שלהם לא עבר באיסור, וצ"ע.

ה

בהיתר למקורבים למלכות לספר קומי

ועוד הלכתא גבירתא תנינן בשמעתתא דא, הנה בב"ק (פ"ג ע"א) מבואר דהתירו למקורבי המלכות ובני ביתם לספר 'קומי' כחוקות הגויים, וכבר פירשו התוס' (שם ד"ה התירו) דלא התירו איסור דאורייתא, כי אם "מתחילה לא גזרו על קרובים למלכות". ומבואר לכאן דאין איסור זה מן התורה אלא מדבריהם, והם אמרו לאסור אכולא עלמא ולהתיר למקורבים למלכות וב"ב, וזה דלא כשיטת הרמב"ם דנצטוונו מן התורה שלא לידמות להם בלבוש ובשיעור וכל כיוצא, וכבר הקשה הבית יוסף (יו"ד סי' קע"ט) וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה, ועיי"ש שתירץ דלא פירשה תורה פרטי האיסור אלא כללות הענין "ומסרה הדבר לחכמים, והם אסרו דברים אלו לשאר בני אדם, ולא רצו לאוסרם לקרובים למלכות, וקרא ד'בחוקותיהם לא תלכו' יתקיים בקרובי מלכות, בדברים שאינם מעלים ולא מורידים לענין קורבתם למלכות", נתבאר בדבריו דאיסור זה דחוקות העמים מן התורה הוא, אלא שפרטי האיסור וגדריו נמסרו

ובחוקותיהם לא תלכו

ביד חכמים, והם ברוחב דעתם ובפלס חכמתם קבעו כללי האיסור, ולא אסרו למקורבי המלכות.

ובדרך אחר תירץ עוד, דאף דאיסור זה מן התורה הוא, מכל מקום "משום הצלת ישראל יש כח בידם להתיר, דכשיש ישראלים קרובים למלכות עומדים בפרץ לבטל הגזירות, וכדאשכחן ברבי ראובן בן אצטובלי במסכת מעילה (י"ז ע"א) וכהוא גברא דאיתא בפירקא דחסידי (תענית כ"ב ע"א), והנהו ת' ילדים שהיו לדוד שהיו מספרי קומי ומגלדי בלורית, הנך נמי משום הצלת ישראל שרו להו, דהוו אזלו בראשי גייסות לבעותי האויבים", ומכאן יסוד ומקור נאמן, דכל שהותר משום הצלת הנפש, לאו בשעת מעשה ההצלה בלבד הוא שהתירוהו, אלא אף במה שאין בו הצלת הנפש אלא באופן עקיף, שהרי התירו לספר קומי בכל מקום ומקום משום שלפעמים יש בזה הצלה, הרי שאף אותן שיש בהם הצלת הנפש בדרך רחוקה, חשיבי כהצלת נפשות ומותרין.

ובב"ח שם כתב לתרץ לפי דברי הרמב"ם, שפירש במהות האיסור דחוקות הגוים שלא יבקש האדם להתדמות לבני העמים ולנהוג כמותם, ולכן במקום שאין עושה כן להתדמות להם ולנהוג כמותם, שוב אינו בו איסור, וז"ל שם "ולי נראה דליכא הכא קושיא, דלשון 'ובחוקותיהם לא תלכו' לא משמע אלא שרוצה להתדמות ולנהוג כמותם, שנראה שמודה לדתם, וכלשון הספרי הואיל והן יוצאים בארגמן אף אני אצא בארגמן וכו', אבל מי שאין דעתו להתדמות להן, אלא שצריך ללבוש כמלבושיהם ולדמות להם כדי שלא יהיה לו גנאי אם לא ידמה להן, דבר זה לא אסרה התורה ולא עליו קאי הלאו, והכי משמע מלשון הרמב"ם שכתב וצריך לישב לפני מלכיהם והיה לו גנאי שלא ידמה להן וכו', ואין ספק דמפי השמועה למדנו כך פירוש הלאו ד'ובחוקותיהם לא תלכו', עכ"ד.

ו

במנהג עכו"ם שנשתרש אצל ישראל אם הותר

והנה יש לדון באותן הדברים שיסודן במנהגי העכו"ם, אלא שברבות הימים נשתרש הדבר והמוני ישראל נוהגין אף הם באלו המנהגים, אם יש בזה כדי להתיר האיסור, או שמא נאמר וכי משום דעברו ושנו נעשה לו כהיתר, ומן הנראה דנחלקו רבותינו האחרונים בזה, דהנה כתב החת"ס בתשובותיו (או"ח סי' קנ"ט) לדון אודות

ובחוקותיהם לא תלכו

המנהג שנהגו רבים מאחב"י שמגלחים זקנם, אם יש במנהגם זה משום חוקות העמים, וכתב שם להשיב דאין בידינו לקבוע שמתחילת מנהג זה ויסודו במעשי העמים, אחר שמלפנים הילכו אף בני העמים בחתימת זקן, ושמא נתחדש הדבר בכרם ישראל ובמנהגי העכו"ם בו בעת, ולא למדו זה מזה. ועיי"ש שהעיד דהמקובל האלקי רמ"ע מפאנו נהג בגילוח זקנו ולא הותיר שער בזקנו כלל, ומוכח שאין בו איסור. ובאמת כד מעיינינו בדבריו נראה לכאורה, דלא פסק להיתר כי אם משום שאין בידינו לקבוע ששורש הנהגה זו מן העכו"ם, אולם אם אמת הוא דמן העמים בא, אף בזמנינו שנהגו בזה רבים אסור הוא משום חוקותיהם, עיין היטב בדבריו.

ומאידיך בתשובות בית שלמה (יו"ד ח"א סי' קצ"ז) כתב דפרטי לבוש שנהגו ישראל ללובשם, אף אם יסודם במנהגי העכו"ם, מ"מ משנפרץ הדבר ומצוי הוא בקרב שלומי אמוני ישראל, לא שייך לומר בו שיהיה אסור משום חוקות הגויים, ואפשר דיש יותר טעם להתיר בזה, באופן שאף אם מנהג העכו"ם היה זה, מ"מ עתה אין אוחזין בזה המנהג כלל, ונותר הוא ביד ישראל כמנהגם לחוד, ודו"ק.

ז

מול פרצת הדורות

עוד נראה בכללות איסור זה, דיש שדקדקו והחמירו בו לפי מאורעות הזמן והנהגת כלל ישראל בצוק העיתים, דהנה בכתבי תלמידי מרנא החת"ס נראה כמה חלו וחרדו על איסור זה, ועמדו בפרץ בשער בת רבים להבדיל ישראל מן העמים, כהא דכתב בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' קס"ה) באלה שעקרו הבימה מאמצעו של בית הכנסת, והעתיקוה אצל מזרח ההיכל, שאסור להתפלל בבתי הכנסת שלהם, ועוברין במעשה זה בלאו ד"בחוקותיהם לא תלכו". כיו"ב כתב עוד (אבהע"ז סי' פ"ז) אודות מנהג איזה קהילות לערוך חופות חתנים באולם בית הכנסת ולא בחצרו כנהוג, דיש לחוש שעוברין בזה בלאו דהליכה בחוקותיהם, משום שנהגו הם לערוך טקסי נישואין בתוך שולחנם.

ואל תתמה על הא דאיתא ברמ"א בהל' אבלות (יו"ד סי' שצ"א) דיש להתיר לאבל להשתתף בחופה הנערכת בבית הכנסת, דפשוט הדבר דאין הדברים אמורים אלא בחצר בית הכנסת, והלא הרמ"א לשיטתו (אבהע"ז סי' ס"א ס"א) דאין עורכין חופה תחת הגג, אלא תחת כיפת השמים.

ובחוקותיהם לא תלכו

כיו"ב השיב במהר"ם שי"ק (או"ח סי' קס"ט) דאין לקרוא לישראל בשמות הלקוחין מן העכו"ם, דעוברין בזה אלאו דבחוקותיהם לא תלכו, ויש לתמוה על דבריו מדתנינן (גיטין י"א ע"ב) "רוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהן כשמות עובדי כוכבים", וצ"ע, וע"ע מה שכתבתי באריכות במנח"א שמות (סי' א') בענין זה.

תדע דבתשובת מהרשד"ם (יו"ד סי' קצ"ט) איתא דנשאל ע"י אנוסי פורטוגל שהיה הכרח לקרוא שמותם כשמות הנכריים, כדי שלא יעלה בהם החשד ויוכלו לקיים מצוותיהם בהחבא, דמשזכו להימלט מארצם וקיבלו ע"ע לכנות זה את זה בשמות ישראל, אם יש להם להקפיד אף באיגרות שלומים שכותבין לאחיהם שהינם תחת יד הרשעה בפורטוגל, שלא לכנות עצמן בשמות מן העמים, והשיבם דשרי לקרותן בשמות הנכריים בכל מקום שחפצם בכך וא"צ לחשוש, וכאמרם בגיטין דרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות העכו"ם (וכ"פ בשו"ת מהרי"ט צהלון החדשות סי' קנ"ח).

ולכך אומר אני ביישוב דברי המהר"ם שי"ק, דמשום שבני אותו הדור החלו נוהים אחר רוחות ההשכלה שנשבו בתוככי המחנה פנימה, בשל כך אזרו כגיבור חלציהם, וחגרו כלי זינם להלחם בעוקרי הדת, והחמירו טובא בכל אלו האיסורים עד קצה האחרון, כנ"ל בזה.

ואף בדורות האחרונים יש להעיר, אודות מנהג שנהגו התועים מאחב"י בהנחת זרי פרחים ע"ג קברי ישראל, דאע"ג דלשי' הרמ"א אין עובר בלאו לפי שיש טעם וסברא במעשה זה, מ"מ אליבא דהגר"א יש לחוש שעובר באיסור תורה, ופשיטא דמנהג זה אין ראוי ולא מוכבודו של מת הוא שיעטרוהו במנהגי העכו"ם.

כיו"ב עניין הקמת אנדרטאות לזכר נופלים וכיוצא שנהגו בו, לא נמצא לו מקור בדברי ימי ישראל, ואף דנמצא בדברי נביאים (שמואל ב' י"ח) שעשה אבשלום יד וזכר לשמו, מ"מ לא נתבאר אם הגון היה אותו המעשה, ומנהג נכרים הוא.

ח

בגזירת המלבושים

והנה איתא בשו"ע (יו"ד סי' קע"ח ס"א):

ובחוקותיהם לא תלכו

"אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים (ולא מדמין להם). ולא ילבש מלבוש המיוחד להם וכו'. הגה: אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו (שם). וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים, והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם, אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שדרך כל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן, מותר ללבושו. וכן שעושין משום כבוד או טעם אחר, מותר (מהרי"ק שורש פ"ח). לכן אמרו שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי (ר"ן פ"ק דעבודת כוכבים)".

העולה מדברי הרמ"א, דאף שהלובש בגדי נכרים עובר על "ובחוקותיהם לא תלכו", אין זה אלא באחד משני פנים, או בבגדים של פריצות, או בבגדים שלובשים אותם לשם דת ופולחן, אבל במה שיש בו טעם, כגון לבוש של רופאים, אין בו סרך איסור. ומקור הדברים בדברי המהרי"ק (שורש פ"ח), שדייק כן גם מדברי רש"י בסנהדרין (ע"ד ע"ב ד"ה ערקתא) שפירש לגבי ערקתא דמסאנא "שרוך הנעל, שאם דרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר, כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שגוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חביריו ישראל, והאי פרהסיא מדבר בישראל", עי"ש.

וכתב המהרי"ק וז"ל:

"משמע דאפילו הנהיגו ישראל במלבוש אחד והגויים במלבוש אחר, אם אין מלבוש הישראלי מורה על היהדות או על הצניעות יותר מאותו שהגויים נוהגים בו, אין שום איסור לישראל ללבוש לבוש הנהוג בין הגויים מאחר שהוא בדרך כשרות וצניעות כאותו של ישראל. דאי אמרת אפילו כה"ג אסור, כיון שלא נהגו בה ישראל, א"כ מה לו לפרש ולומר דדווקא כגון שיש צד יהדות בדבר וכו', נימא דאפילו אין צד יהדות בזה מבזה מ"מ אסור בפרהסיא ויקדש את השם בפני ישראל חבירו כיון שהוא אסור משום בחוקותיהם לא תלכו, אלא ודאי פשיטא דאין איסור בלבישת לבוש אשר הם רגילים בו ואפי' אין ישראלים רגילים בו כיון שלא נמנעו בלבישתן משום צד יהדות וצניעות כדפירש"י".

ובחוקותיהם לא תלכו

ויש לעיין במלבושי הנכרים שאין בהם פריצות או ענין דתי מחד גיסא, אך מאידך גיסא אין בהם טעם ברור, כגון תלבושת רופאים ואחיות וכדו' ולא מלבושי נכרים סתם, האם יש בהם איסור.

והנה היו תקופות שונות שבהם גזרו המלכויות במזרח אירופה גזירות נגד הלבוש היהודי ואסרו על היהודים להתלבש כמנהגם וחייבם להתלבש במלבושי הגויים, וגזירה זו נגזרה בעיקר בארצות שתחת שלטון הרוסי בימי מלכות הצארים הרוסיים, וגרמה למבוכה עצומה במחנה ישראל כאשר נחלקו גדולי ישראל האם הגזירה הוי כגזירת שמד ויהרג ואל יעבור כמ"ש על ערקתא דמסאנא, או שמא יעבור ואל יהרג.

בחכמת אדם (כלל פ"ט ס"א) הביא בשם הגר"א שדבר זה הוא בכלל "יהרג ואל יעבור", ואיסור גמור הוא לשנות הלבוש וללבוש מלבוש הגויים, ואכן רבים ברחו מביתם ועברו הרים וגבעות ימים ונהרות כדי להמלט אל חק מבטחים שם יוכלו לשמור על צביונם ומלבושם כמנהג בית ישראל.

אך בשו"ת צמח צדק (יו"ד סימן צ' – צ"א) כתב להקל משלשה טעמים:

א. אין כאן גזירת שמד להעביר ישראל על דתם, אלא להנאת עצמם הם מתכוונים כדי ליצור תחושת שוויון בין כל העמים אשר בממלכה, וכדי שבנ"י לא יחשבו עצמם כשונים משאר העמים שסביבותיהם ובל יתגאו עליהם, וכיון שלהנאת עצמם ולתועלתם מתכוונים אין כאן גזירת שמד.

ב. עד כאן לא אמרו יהרג ואל יעבור אלא במה שאין בידם לכפות עלינו, אבל במה שיש בידם לכפות עלינו בעל כרחנו לא אמרו יהרג ואל יעבור, וכך גם בנידון דידן שכל העובר על הגזירה יאסר ויכלא בבית האסורים וגם שם לא יוכל ללבוש בגדי היהודים.

ג. כיון שרבים היהודים שכבר לבשו בגדי הנכרים, שוב אין בזה איסור בחוקותיהם לא תלכו, ובגדים אלה כבר לא בגדי נכרים המה מאחר שרבים מבני ישראל לובשים אותם.

וכדברי הצמח צדק מצינו גם בשו"ת דברי נחמיה (יו"ד סימן קפ"א). וכע"ז כתבו גם גדולי גליציה, דהנה בשו"ת בית שלמה (יו"ד סימן קצ"ז) דן גם הוא בענין גזירה זו וגם הוא הסיק להקל בזה, עי"ש.

ובחוקותיהם לא תלכו

אמנם דעת הגר"א היתה דאכן יהרג ואל יעבור וכדין ערקתא דמסאנא בשעת הגזירה, כך כתב בחכמת אדם (שם), והחכמת אדם כתב שפסק זה צריך עיון גדול וסתם ולא פירש, וז"ל:

"ונהירנא כשגזרו פה בק"ק ווילנא בעת המלחמה שילבשו היהודים מלבושי עכו"ם שמעתי מפי הגאון החסיד מורינו הרב אליהו ז"ל שאמר דיהרג ואל יעבור ואף שזה צריך עיון גדול על כל פנים צא וראה כמה גודל האיסור בזה וכל בעל נפש ישים הדברים בלבו".

וכדברי הגר"א כתב הגרש"ק בטוב טעם ודעת (קמא סימן קפ"ח - קפ"ט) ודחה בתוקף את סברת הצמח צדק דלאחר שרבים מבני ישראל לובשים בגדי נכרים כבר אין בזה איסור, עיי"ש. והביא בין השאר מקרא מלא בספר צפניה (א' ח') "והיה ביום זבח ה' ופקדתי על השרים ועל בני המלך ועל כל הלובשים מלבוש נכרי", עיי"ש.

ובשו"ת בית שלמה (שם) כתב לדחות בתוקף את דברי אחד הגדולים שהחמיר בזה, וכפי הנראה כוונתו לגרש"ק שהיה בן דורו ובן גילו, עיי"ש.

אמנם כבר מצינו כסברת הצ"צ בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קנ"ט) לגבי גילוח הזקן דכיון שנהגו בני ישראל לגלח זקנם אין בזה משום חוקות הגויים, אך להדיא מבואר בדבריו דאם תחילת המנהג היא באיסור אין האיסור נהפך להיתר, אך כל שנתפשט בין היהודים בהיתר שוב אין בו משום מנהג הגויים, עיי"ש.

והנה בשנת תר"ד גזרו גזירה אחרת בעיר קראקא שבגליציה, דכל הרוצה לישא אשה לפני שמלאו לו שלשים שנה, צריך להתלבש בבגדי נכרים ואסור לו להתלבש בבגדי היהודים וחייב לגלח את זקנו. אך אין זה אלא בנישואין עד גיל שלשים, ולאחר שימלאו לחתן שלשים שנה שוב יכול הוא לשאת אשה בלי לשנות את לבושו.

וכונתם היתה בזאת להביא לידי שינוי הלבוש בידעם שדרך היהודים שבן שמונה עשרה לחופה ובודאי לא יתאחרו מלהתחתן עד גיל שלשים, ואפשר שעיקר כוונתם למעטם מפו"ר וכעצת פרעה "הבה נתחכמה לו פן ירבה".

ושוב עלתה שאלה חמורה על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן, האם לבטל מצות פו"ר ולדחות את הנישואין עד גיל שלשים כדי שלא לשנות את הלבוש, או שמא מצות

ובחוקותיהם לא תלכו

פ"ר בעתה ובזמנה דוחה איסור שינוי הלבוש. הגאון ר' שאול לנדא רב העיר והגאב"ד מהר"א יענער פנו לגדולי הדור בשאלה כיצד לנהוג, ושני גדולי עולם פסקו את פסקם.

בשו"ת אמרי אש (יו"ד סימן נ"ה) פסק לאסור [ולהלן נביא את עיקרי דבריו]. וכן פסק הגאון ר' אברהם זאב פרנקל שהיה רבה של ריישא, בשו"ת משיב כהלכה (סימן ז' – ח') כנ"ל דאין להקל בזה.

אמנם לדעת הגדולים הנ"ל שהקילו בגזירה שנגזרה ברוסיה, ק"ו שהיו מקילים בגזירה זו שיש בה ביטול מצות פו"ר שכל העולם לא נברא אלא בשבילה, וכן בשו"ת אמרי נועם להגאון מדז'יקוב (ח"ב סימן ט"ז) שנדרש אף הוא לשאלה זו, כתב דאין לבטל מצות פו"ר והתיר לגלח זקנים וללבוש בגדי עכו"ם, וכתב ככל סברות הצמח צדק כמבואר.

וזקנינו האמרי אש (שם) האריך מאוד בתשובתו, בתחילה הביא את דברי המהרי"ק דכאשר אין מדובר בבגדי פריצות או בבגדי עכו"ם אין איסור בחוקותיהם לא תלכו, וכן נטה לומר דאין גזירה זו גזירת שמד כיון דעיקר כוונתם רק להבדיל ולצמצם את הריבוי של בני ישראל, וכדברי פרעה מלך מצרים פן ירבה ונוסף גם הוא על שונאינו, וכיון שאין כאן גזירת שמד אין הדין יהרג ואל יעבור.

אך שוב הביא את קושית הגר"א (סי' קע"ח סק"ז) על דברי הרמ"א והמהרי"ק מהמבואר בגמ' בסנהדרין (נ"ב ע"ב) דסייף אי לאו דכתיב באורייתא היה בכלל בחוקותיהם לא תלכו, הרי דאף במה שאין בו לא פירצה בגדרי הצניעות ולא מנהג עבודה זרה יש בו עבירה דבחוקותיהם לא תלכו, והביא שכך הקשה גם הגר"מ בנעט על המהרי"ק והרמ"א. וכתב לחדש דגם מנהג מוגדר כחוק במקומות רבים במקרא ולפיכך יש איסור בחוקותיהם לא תלכו בכל דבר שהוא מנהג קבוע, דאף זה בכלל הלאו דבחוקותיהם לא תלכו.

ולפי"ז הסיק להלכה דבגזירת הלבוש יש איסור, ומוטב לבטל מצות פו"ר בשוא"ת ולא לעבור על לאו זה בקו"ע, ופסק דאין ללבוש בגדי נכרים אף אם יצטרכו לדחות את הנישואין לאחר גיל שלשים.

ולענ"ד נראה יותר ביישוב הקושיא מסנהדרין, דשאני מנהג הקבוע של הסנהדרין ובתי הדין שבישראל או של מלכות ישראל דודאי אין להם לאמץ את חוקי האומות

ובחוקותיהם לא תלכו

ונימוסיהם, ממנהג היחיד שאין בו איסור אלא בהני גווני הנ"ל. ולפי"ז אין זה ענין כלל לגזירות הלבוש שאין בו איסור.

והנראה בזה לעיקר ההלכה, דכל שיש שינוי מסויים בין בגדי היהודים לבגדי הגויים בהכי סגי, ואכן כתבו הגדולים הנ"ל בתשובותיהם דאם אפשר לשנות שינוי מסויים יוצא בזה מידי חשש, וכן נהגו בנ"י הכשרים בכל מקומות מושבותיהם דאף אלה שאכן שינו לבושם, מ"מ היה במלבושם שינוי מסויים שלא להידמות לגויים כידוע.

הן עם לבדד ישכון

הן עם לבדד ישכון

"וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו" (י"ח א'-ג').

"ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו ואקוין בם" (כ' כ"ג).

"כך היה דרכה של האומה, שכאשר יכנסו לארץ נכריה, יהיו אינם בני תורה, כאשר נדלדלו מן הצרות והגזירות והגירוש, ואח"כ יתעורר בהם רוח אלקי השואף בם להשיבם למקור חוצבו מחצבת קודשם, ילמדו, ירביצו תורה, יעשו נפלאות, עד כי יעמוד קרן התורה על רומו ושיאו, הלא אין ביד הדור להוסיף מה, להתגדר כנגד אבותם, מה יעשה חפץ האדם העשוי להתגדר ולהתחדש? יבקר ברעיון כוזב את אשר הנחילו אבותינו, ישער חדשות בשכוח מה היה לאומתו בהתנוודו בים התלאות, ויהיה מה, עוד מעט ישוב לאמר שקר נחלו אבותינו, והישראלי בכלל ישכח מחצבתו ויחשב לאזרח רענן, יעזוב לימודי דתו, ללמוד לשונות לא לו, יליף ממקלקלתא ולא יליף מתקנתא, יחשוב כי ברלין היא ירושלים וכמקולקלים שבהם עשיתם כמתוקנים לא עשיתם, ואל תשמח ישראל אל גיל בעמים. אז יבוא רוח סועה וסער, יעקור אותו מגזעו, לשונו שפת קדשנו, ולשונות זרים המה כלבוש יחלוף, ומחצבתו הוא גזע ישראל ותנחומיו ניחומי ד' אשר נבאו על גזע ישי באחרית הימים" (משך חכמה פר' בחוקת').

זעקתו של הכהן הגדול מדווינסק, הלא היא רשומה, חרוטה בדם ובדמע, בקורות ימי ישראל.

הן עם לבדד ישכון

כל בר דעת המביט נכחו יראה ויבין כי דברי ימי ישראל הולכים במסלול יחיד ומיוחד שאין דומה לו בכל אומה ולשון. שנות טובתם ותקופות גלותם, כמו גם תוקף גורלם הנודד עמם מאז היותם לגוי, יעידון כאלף עדים כי רוח אחרת היא המנשבת על במת חיי ישראל. הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב. אולם המתעמק בתורה ימצא את הכל ברור ומפורש. כל הקורות בדברי ימי ישראל, מאורעות העבר וההווה, נתפרשו בתורתנו הקדושה בדברי ימי ישראל. העבר והעתיד יחדיו, נתפרשו ונאמרו בנבואה האלוקית. אם נשוה את הכתוב עם המתרחש, נראה באספקלריא מאירה את כל המוצאות את העם ואת העילות המביאות לידי כך.

”ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ולא תקיא אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה, ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו ואקוץ בם, ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש אני ה' אלקיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים... והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי” (שמות כ').

”והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ, ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלקיך... והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחוקותיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך... ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע לשונו, גוי עז פנים אשר לא ישא פנים לזקן ונער לא יחון, והצר לך בכל שעריך עד רדת חומותיך הגבוהות והבצורות אשר אתה בוטח בהם בכל ארצך והצר לך בכל ארצך אשר נתן ה' אלקיך לך, והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ וגו', ובגויים ההם לא תרגיע ולא יהי מנוח לכף רגלך”

הן עם לבדד ישכון

(דברים כ"ח).

מסרה לנו התורה מפתח גדול, לידע את הציר אשר עליו תיסוב ההנהגה העליונה בעולם, "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" - אין ישראל ככל העמים. א-ל אלקי עולם בהציבו גבולות עמים הפריד ברצונו את בני האדם. הוא ההווה ומהווה את כל, הועיד את ישראל להיות לו לעם, להם ובשלהם ברא את בריאתו (כומו שפרש"י "בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית"), ישראל קודש הם לה' ראשית תבואתו.

אלה הסמוכים על שולחנו של מלך, כמה יש להם להיות קדושים, מיוחדים ומובדלים לו ולשמו (עיין תוס' קידושין ב' ע"ב הרי את מקודשת לי - "מיוחדת ומזומנת לי" יחוד זה מייחד האשה אל האיש ומפרישה משאר העולם) ובמה יתיחדו ישראל אל מלכם להיות לו ממלכת כהנים וגוי קדוש, הלא ברחקם מן התועבות אשר שנא למען קדושת שמו.

אם חלילה לא ישכילו ישראל לדעת את סוד יעודם, אם מבקשים הם לפרוץ פרצות בחומת ההתבדלות בין ישראל לעמים, הנה כי אז הושפלה עד עפר רוממות ישראל והיותם אדוני ממלכות כל הארץ, תפארת ישראל השילה עדייה מעליה.

ואז כמו מאליהם, יתרופפו מוסדי תבל ותגעש ותרעש הארץ.

החומה, זו החוצצת בין עולמו של היהודי לזה שחוצה לו, חייבת להתקיים ויהי מה, מוכרחה היא לעמוד כל העת על מכונה וגבולה מול המבקשים לבטל את יחודה, לנגח בה, לבקוע בה פרצות. אם חלילה לא הגינה חומת ההבדלה, אם נפלה החומה ונטשטשה דמותו היחודית של העם, קום תקום חומה אחרת, חומת דם ואש תקיף את העם, תכה ללא רחם את המבקשים לחצות את גדרות עולם.

"והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגויים כמשפחות האדמה! חי אני נאום ה' אלקים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם" (יחזקאל כ').

הן עם לבדד ישכון

חומה ומגדל של חימה שפוכה, חומת אש ותמרות עשן.

"ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנאצר וחביריו ותגלו מארץ הקדושה" (תורת כהנים שם).

"הגויים מגרשים אותנו מגבולם. מרגלא בפי העולם כי קשה להיות יהודי, הנה נשתנו העתים ובזמן האחרון קשה פי שבע ליהודי להיות גוי, הגויים שולחים אותנו מעל פניהם. בשם הגאון בעל בית הלוי ז"ל אומרים: כתוב 'המבדיל בין אור לחושך בין ישראל לעמים', בין אור לחושך יש מרחק ידוע וקבוע (בין השמשות) ואין בכוח ילוד אשה להוסיף או לגרוע על מרחק זה. גם בין ישראל לעמים יש מרחק ידוע המבדיל ביניהם. אם היהודים מדלגים על הגבולות ומתקרבים לגויים יותר מן המידה, הגויים דוחפים אותם חזרה למקומם הקבוע. מדבריו של הגאון הנ"ל יוצא, כי באופן יחסי למידת ההתקרבות מצד היהודים באה גם הדחיפה מצד הגויים. נוכחנו לדעת במדינות שהיהודים התבוללו כמעט לגמרי בין שכניהם ספגו גם דחיפה איומה מידם, גם במצרים בשעה שהשעבוד הכביד מאוד על בני ישראל התחילו בני ישראל מקרבים עצמם אל המצרים בחשבם כי זה יקל עליהם את העול הקשה. מה עשה הקב"ה 'הפך להם לשנוא עמו' (תהלים ק"ה), שנאתם של המצרים עוד גברה אל היהודים מבקשי קרבתם, עד שנוכחו היהודים ועמדו על טעותם ובאה גאולתם הוא הדין אצלינו 'אם אתם מובדלים מן העמים הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנאצר וחביריו' (רבי אלחנן וסרמן הי"ד – עקבתא דמשיחא).

ב

האומה הישראלית נתייחדה ונתבדלה מן האומות בשתיים, בייעוד ובגורל. הללו משמשים בערבובייה, כמטה נועם ומקל חובלים, להבדיל

הן עם לבדד ישכון

בין ישראל לעמים. ייעודו של העם להתרחק מן העמים, ליצור חומת הפרדה ומגן בתורת הקודש, לעם הקודש. אם נשכח לו הייעוד בהבלי הזמן, או אז יהיה זה הגורל שבעל כרחם יחצוץ ויבדיל בין ישראל לעמים.

"ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שערך ובמים לא רוחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חותלת... ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי" (יחזקאל פרק ט"ו).

הנה דרשו חז"ל את כפל הלשון לדם פסח ודם מילה, אך לפי פשוטו של מקרא לא בדם המצוות מדובר, לא בדם היעוד של כלל ישראל, אלא בדם הגורל. בדם הלידה ויסוריה. ובאמת אלו ואלו דא"ח בדמיך כתיב שתי פעמים ושני דמים, דמים כפולים ומכופלים. אם נשכיל להתקדש ולהתבדל בדם הייעוד מוטב, ואם לאו ניבדל בדם הגורל.

ראה את דברי הבית הלוי וחזונו.

"כפל הכתוב למען ירמוז לנו שני העניינים האלו, הן דרך הפשט דקאי על היותם מאוסים, והן לפי הדרש דקאי על דם מילה ושניהם מבוארים כאן בפסוק. והמשך ביאורו 'ואראך מתבוססת בדמיך' וכו' שהיה שורה עליהם מיאוס כתינוק שלא נרחץ מלכלוכו, 'ואומר לך בדמיך חיי' וכמו שפירש"י דאמר לה שאל יפול לבך מזה, דאדרבה עי"ז שאת מאוס תחיי וכל הצלחתך תלוי בזה, דלבא"ה היו עלולים להשתקע בהם וכל הצלחתך היא רק מה שאתה מאוס בעיניהם והם בדלים ממך. והנה לא הוצרכו ישראל לטובה זו רק אחר שהפירו ברית מילה אבל אם היו שומרים המצוה והיו הם מובדלים מהם לא היו צריכים להיות מאוסים בעיניהם וכמו שהיה קודם לכן שהיו המצריים אוהבים אותם, וזה שכפל הפסוק דבריו 'ואומר לך בדמיך חיי' פירוש, אמרתי לך הלא יש לך עצה טובה יותר מן העצה הקדומה! דלמה לך להיות חיותך על ידי היסורים ובזיונך בעיניהם הלא יותר טוב לך אם

הן עם לבדד ישכון

תזהרי במצות מילה ואתה תבדיל עצמך מהם בדם פסח ומילה ועי"ז תחיי ולא תצטרכי לסבול המיאוס והבזיון, וכמו שהיה בעת הגאולה כשהבדילו ישראל עצמן ע"י פסח ומילה כתיב 'זה' נתן את חן העם בעיני מצרים, דמעתה יוכל ליתן להם חן שיאהבום המצרים. וזהו מה שאנו רואים בחוש אשר בגלות הארוך בזה במדינת הגר ומדינת ראמניע אשר בכל יום מתרבות השנאה ונתוספת יותר משלפניו, אשר לפי דרך השכל והטבע צריך להיות השנאה הולכת ומתמעטת תמיד כדרך כל דבר שבתחילה היא בתוקפה ואח"כ הולכת ודלה כן הגלות בתחלתו היה צריך להיות השנאה יותר גדולה מאח"כ, והסיבה האמיתית לזה הוא כמו שנתבאר דכל מה שישראל ממעטים בהבדלים שנתנה להם התורה ע"י קיום התורה והמצוה הקב"ה מוסיף שנאה בלבם לפי ערך תכלית המבוקש כדי שישארו ישראל מובדלים" (בית הלוי פר' שמות).

הוא הוא שהפליאו גאוני פולין בחריפותם ורמזו רמז נוקב בסוד קידוש והבדלה:

"אם יעשה היהודי 'קידוש' אזי לא יקרב הגוי לעשות 'הבדלה', אולם אם לא יעשה היהודי קידוש, הגוי הוא זה אשר יעשה 'הבדלה'".

אם יעשה היהודי 'קידוש' יקדש עצמו מן העמים (כמאמר הכתוב "קדושים תהיו") או אז לא יבוא הגוי לעשות 'הבדלה' להבדיל את ישראל מן העמים בזרוע (כמאמר הכתוב "ואבדיל אתכם מן העמים"), אולם אם לא יעשה היהודי 'קידוש', הגויים הם ובדרכם, יעשו הבדלה.

"יחשוב כי ברלין היא ירושלים וכמקולקלים שבהם עשיתם כמתוקנים לא עשיתם, ואל תשמח ישראל אל גיל בעמים – אז יבוא רוח סועה וסער יעקור אותו מגזעו..." (משך חכמה שם).

הן עם לבדד ישכון

באספקלריא המאירה, ראו חכמינו בתורת הנצח את הקורות בדברי ימי ישראל. כמו נבואה נזרקה מפיהם להודיע את העם אשר ימצא אותו באחרית הימים.

מה נואלו איפוא אלו הנוקטים בשיטות המצויות כלפי גלותם של היהודים:

"מודדים הם במידה מזויפת ושוקלים במשקל מרמה. סחורות מודדים במטרים וחלב בליטר או בכוסות, הבא למדוד משקה במטרים וסחורה בליטרה הרי הוא משוגע. אלה הם המדינאים החדשים שלנו, הם מודדים במידה בלתי מתאימה, השיטות המתאימות לגבי עמים היושבים על אדמתם אינם מתאימות לגבי מצב היהודים... כשם שמצבנו הוא מיוחד במינו כך גם מיוחדות הן 'השיטות המדיניות' שלנו. אלפי שנה הוכיחו עד כמה צדקו שיטות התורה" (עקבתא דמשיחא).

הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

